

УМЕНИЯ ЗА 21 ВЕК

*Проф.Д-р Снежана Мирасчиева
Педагогически факултет, Университет "Гоце Делчев" Штип, Македония*

Уводни думи

Светът се променя все по-бързо във всички сфери на живота. Постоянно се говори че образованието трябва да се променя за да отговори на нуждите на 21 век. В този смисъл съвсем ясен е въпроса какво е нужно за живот в 21 век?. Говорейки за основните цели на всеки индивид в 21 век Европейската комисия потенцира нуждата от:

- развитие на екологични съзнания (опазване на околната среда);
- мултикултурен толеранс и разбиране;
- знания за ползване на интернет;
- интерес за lifelong learning.

Модерният свят в 21 век все повече се свързва с пряка комуникация на човек с човек. За хората ще е по-важно да се разбират при общуването, да комуникират на един и същ език и в област която ги интересува. Познанията на информатика и английски език като универсален език все повече ще придобива значение. Спонтанно или организирано, тези познания ще изискват ефикасен начин на обучение и учене. Понеже идва ера на цивилизация която учи, ефективното учене става условие за висока професионалност в заниманията в 21 век. В този смисъл предучилищното възпитание като начално звено от възпитателно-образователната система и първи етап в процеса на възпитание и образование и като част от обществото е основа на която се основава ръста и развитието на индивида. Като интегрална част от обществото прави опити да последва актуалното и да е на една фреквенция с промените в средата в която съществува. От тук, сам по себе се налага въпроса кои са нуждите на предучилищното възпитание?. Текста по-долу е опит за отговор на този въпрос.

Кои са нуждите на предучилищното възпитание?

Промените в света в всички области на живота водят към промени в възпитателно-образователната сфера с цел да се отговори на нуждите на 21 век. Още в началото се поставя въпроса какво е промяна. Въпреки че въпроса е едноставен, все пак за него няма едноставен и единствен отговор. Обаче, факт е че нуждите са неизбежни, появяват се глобално, появяват се и у нас (икономически, политически и социални) а също така се появяват и във възпитателно-образователната система. От друга страна, една от целите на ЮНЕСКО която се отнася на предучилищното възпитание е развитие на грижите и възпитание в ранното детство. Защо точно тази цел?

Всяко дете заслужава добро начало в живота. Ранните години от живота са време когато детето се развива физически, емоционално и интелектуално, с бърза стъпка която е основа за здрава, сигурна и внимателна личност. Какво трябва да се променя в предучилищното възпитание?. Отговора е мултидимензионален и сложен и обхваща промените в:

- ре-дизайн на учебните съдържани;
- иновативни захвати в дидактическо-методическа област;
- отвореност към средата;
- опременост на институциите с работен и дидактически материал;
- създаване на креативна и стимулативна среда за учене;
- професионално развитие на възпитателите.

От по-горе написаното съвсем ясен е въпроса от къде тръгват промените. Всъщност промените идват от целите които налага живота в 21 век интегрирани в курикулумите и поставени пред възпитателно-образователната система. Именно, една дефинирана цел е в пряка връзка с определени съдържани и се базира на холистички и интегриран пристъп който обхваща индивида като цяло. Промяната се отнася на таксономичния пристъп в определянето на целите както и редоследа на промените в курикулума: цели, съдържани и дидактическа апаратура (средства, форми и методи) които са отговор на въпросите защо – какво – как? От друга страна живота в 21 век търси образование в 21 век което се променя от няколко аспекта: от аспект на стратегии в процеса на обучение където детето е в центъра на вниманието, от аспект на учебните планове и програми, от аспект на технологията в обучението, от аспект на евалуация и от аспект на ръководство в средата на обучение. В опита да дадем отговор на въпроса какво е нужно на предучилищното възпитание, тръгваме от нуждите на обществото в 21 век. От тук, образователните цели на Европейския съюз са фокусирани на процеса на създаване животни умения на 21 век чрез съответни съдържани и създаване на т.н Рамка за учене в 21 век. Ако общите образователни цели са крайния продукт на това което се нарича умение на 21 век, тогава предучилищното възпитание насочва своето действие към създаване платформ за бъдещо развитие на индивида в тази посока. Рамката е “смес” от знания, умения и изкуство. Или с други думи, процеса на възпитание и образование на 21 век взаимно свързва знанията и уменията като критическо мислене, учене чрез решаване проблеми, комуникация и сътрудничество като есенциални умения за успех в света днес.

Как и кога ще започнем да развиваме уменията на 21 век? Кои са уменията на 21 век?

Умението като научна способност за лесно и прецизно провеждане на операции се придобива с знание и тренировки. Затова ще започнем да развиваме уменията в 21 век чрез съответни съдържани респ. знания. Ключови съдържани в 21 век са познаванията на светски езици, математика, наука, изкуство. Но, трябва да се изтъкне че включването на тези съдържани не означава само тяхно въвеждане в ключови учебни съдържани, а е интердисциплинарен подход в глобалното обкръжаване, здравствени съдържани, екологически и граждански образователни съдържания.

Втората стъпка в развитието на умения в 21 век е развитие на способностите които ще се основават на придобитите знания. Сузич (2000) говори за модел на способност за 21 век който се отнася на:

- когнитивни (рационални, интелектуални) способности;
- емоционални способности: емоционално съзнание, самодоверие, самоконтрол, емпатия, алтруизъм, флексибилност, откритост към промени;
- социални способности: разбиране на другите, работа в екип, мениджмент в екипа, ненасилствена и отворена комуникация, приемане на разликите;

- работно-акционни способности: инициативност, индивидуална включеност в екипа, постоянство, отговорност, оптимизъм, съвестност, информационно-комуникационна грамотност, професионалност, чужд език.

Развоят на способностите е стъпка до развитието на ключовите умения на 21 век които се отнасят на:

- умения за учене и иновации (комуникация, сътрудничество, критическо мислене, решаване на проблеми, креативност, иновативност);
- животни и професионални умения (флексибилност, адаптивност, инициативност, самонасочване, продуктивност, отговорност, лидерство, социални и интеркултурни умения);
- информационни, технологически и медийски умения.

Какви са придобивките?

Придобивките се отнасят на качествено знание и умения, промени в позициите и мислената и изградба на система за ценности.

Уменията в 21 век са основа за живот и работа в 21 век. Доколкото искаме да сме подготвени за живот и работа в 21 век нужно е да определим кои умения на 21 век притежаваме а кои трябва да развиваме. Съвсем очакван е въпроса как ще отговорим на нуждите и предизвикателствата на живота и работата в 21 век.

Отговора който следва е че това ще направим:

- с интерес за long life learning
- с континуирано професионално развитие
- с мултикултурен толеранс и разбиране
- с развити комуникационни умения и способност за сътрудничество
- с работа в екип и взаимна почит
- с умения за критично мислене, креативност и иновации
- с информационно-комуникационни умения.

Съвсем за край

За финал вместо заключение само ще кажем: «Този който може да мисли критически и да комуницира ефективно поставя основите на ключните знания от определени съдържини с което може да се включи в живота и работата в 21 век ».

Литература:

1. Andzelkovic,N.(2008) Informaciona tehnologija u predskolskom vaspitanju i obrazovanju, Zbornik Tehnika i informatika u obrazovanju, Cacak,str.64-70
2. Bennett, J.(2007) Results from OECD Tematic Review of Early Childhood Education an Care Policy 1998-2006, in sp.UNESCO Policy Brief on Early Childhood, No 41 November-December 2007 from www.unesco.org/education/earlychildhood/brief

3. Chen,L.L.(2004) Pedagogical Strategies to Increase Pre-service Teachers' Confidence in Computer Learning, Educational Technology&Society,7(3), pp.50-60
4. Suzic,N.(2005) Pedagogija za XX vijek, Banja Luka:TT-Centar